

особистості в систему поведінки, в духовний світ суспільства, у світ потреб, інтересів тощо. Тому психолого-педагогічна проблема регулювання, планування, оптимізації цього процесу набуває особливої значущості.

Втілення гуманістичних підходів у навчальному процесі сприяє самоактуалізації майбутнього фахівця. Г. Балл [2] виділяє такі складові гуманізації освіти: гуманістичне переосмислення основних функцій освіти у напрямку орієнтації на сприяння становленню особистості, здатної до творчої діяльності та відповідальних вчинків; гуманізація сьогоденного життя учнів, надання їм можливості, за висловом Д. Ельконіна „повно прожити кожний віковий період“; поширення гуманістичних принципів не тільки на елітарну, а й на масову школу; поєднання навчання із розширенням кола соціальних зв'язків особистості, забезпечення тісних зв'язків із життєвим, позанавчальним досвідом у самому процесі навчання; виховання особистості у гуманістичному дусі, поступове нарощування свободи, що надається їм, з одночасним формуванням у них відповідальності; врахування індивідуальних особливостей, прагнень та інтересів. Сутність гуманізації освіти полягає у перетворенні освіти на таку, що створює найкращі умови для саморозвитку всіх психічних, фізичних, моральних особливостей особистості з метою формування в неї гуманних рис. Особистісні якості, що сприяють самореалізації особистості, є найбільш важливою складовою компетентності фахівця у будь-якій сфері.

Основні положення теорії самоактуалізації викладені у низці праць представників екзистенційної філософії та гуманістичної психології. Зокрема, розкриваючи поняття самоактуалізації, А. Маслоу зазначає, що самоактуалізовані особистості дивляться на життя більш вільно. Такі люди в міру емоційні, більш об'єктивні, не дозволяють надіям, страхам, а також спробам захистити власне „я“ зруйнувати ті уявлення, які вони вивели із власних спостережень. Усі вони без винятку віддаються власній справі. Більш ефективно сприймання реальності; прийняття себе, інших, природи; спонтанність, простота, природність; концентрація уваги на проблемі (на відміну від концентрації уваги на собі); незалежність, погребя у відокремленості; автономія: незалежність від культури і оточення; свіжість сприймання; містичність і досвід вищих станів; почуття причетності, єдності з іншими; глибокі міжособистісні стосунки; демократичний характер відносин; розмежування засобів і цілей; філософське почуття гумору; креативність; опір окультурюванню основні риси самоактуалізованих особистостей. Самоактуалізація, згідно із поглядами А. Маслоу, - це відчуття своєї внутрішньої природи, це чесність і прийняття відповідальності за власні дії, можливість кращого життєвого вибору, постійний процес розвитку свого потенціалу до максимально можливого. К. Роджерс зауважує, що тенденція до самоактуалізації присутня у кожного живого організму. Самоактуалізація, на думку автора, полягає у прагненні живої істоти до росту, розвитку, самостійності, самовиявленню, активізації усіх можливостей власного організму. Прагнення до самоактуалізації є вродженим для кожного із нас. Людина схильна до того, щоби набути цілісності і найбільш повно реалізувати себе. К. Роджерс наголошує на тому, що тенденція до самоактуалізації виступає центром, на якому зосереджено всі інші прагнення.

С. Л. Рубінштейн розглядає поняття самоактуалізації, використовуючи категорію „спрямованості“. Науковець визначає даний феномен як інтегральну характеристику особистості, що поєднує і динамічне, і змістове, і емоційне, де на новому рівні розкриваються вольові якості особистості в тому розумінні, „наскільки й у якому

напрямі зуміла особистість додати єдності своїм потягам, бажанням і застосувати свою волю для їх реалізації в особистісно-ціннісних і суспільно значущих формах".

Розглядаючи процес формування активності особистості та її здатності до самоактуалізації в онтогенезі, Л. Ф. Бурлачук виокремлює такі критерії розвитку особистості: природне пересування особистості від однієї вікової фази психічного становлення до іншої; закономірне просування особистості від меншої повноти й багатства втілення вселюдського буття в індивідуальному житті до більшої повноти й багатства; просування особистості пов'язане з розширенням її життєвого простору, з оволодінням усе новими й новими видами життєдіяльності; просування особистості від менш змістовних до більш змістовних життєвих цілей; досягнення особистістю творчих життєвих результатів (особистість, яка розвивається і є внутрішньо вільною, творить себе і навколишній світ. Це творення є ядром її буття і знаходить вияв у всіх аспектах індивідуальної життєдіяльності: у спілкуванні, вчинках, збагаченні свого духовного, морального, професійного складу тощо. Для особистості має значення вираження своєї індивідуальності, неповторності, унікального ставлення до навколишнього світу); „суперечливість-проблемність" життя (особистість, яка піклується про свій саморозвиток, яка творить світ, відкриває об'єктивно існуючі суперечності життя. При цьому існуючі суперечності інтерпретуються нею, перетворюючись тим самим на проблемність, яка потребує розв'язання. Якість „проблемності" надає життю особистості нового змісту. Особистість не може вже проходити повз те, що відбувається, а цілеспрямовано аналізує його, намагається зрозуміти й встановити причинно-наслідковий зв'язок подій, конструктивно вирішити суперечності адекватним для свого „Я" шляхом); особистість, що розвивається, - це особистість, яка постійно перебуває в стані самопізнання. Це особистість, яка володіє здатністю до рефлексії, що допомагає їй виходити за межі безпосередніх життєвих ситуацій, узагальнювати значення свого „Я", розуміти сутність своїх життєвих взаємовідносин. Центр ваги переноситься особистістю із ситуативного на істотне, на опосередковане: відбувається перехід від розвитку окремих психічних властивостей до узагальнення й розвитку цілісності свого „Я". Особистість, таким чином, іде від меншого до більшого, від менш досконалого до більш досконалого, від досягнення менш значного до більш значного життєвого результату.

За сприятливих умов (коли задоволенню основних потреб людини ніщо не загрожує) відбувається зростання активності, людина прагне стати настільки успішною, наскільки їй дозволяють її здібності. І навпаки, люди, яким не вдалось розвинути свій істинний потенціал, стати тим, ким вони могли б стати, відчують падіння активності. Процес самоактуалізації може бути обмежений негативним впливом минулого досвіду і звичками; соціальними впливами і груповим тиском; внутрішніми захистами тощо.

К. О. Абульханова зазначає, що самоактуалізується індивідуальність особистості, її неповторне „Я". І якщо воно здатне до саморозвитку, то це виявляється у вдосконаленні особистості як індивідуальності. Самореалізація відповідає початковому прагненню реалізувати власні можливості, прожити гідне життя. Задоволення потреби в самореалізації приводить до розвитку. Самореалізація - це творче застосування своїх індивідуальних здібностей [1]. Тож можна сказати, що самоактуалізація і самореалізація є нерозривними складовими процесу розвитку і

росту, результатом якого є людина, яка максимально розкриває і реалізовує свій потенціал.

Висновки.

Особистісно орієнтований підхід та гуманізація освіти визначають необхідність пошуку шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців. Завдання освіти не повинно обмежуватись виключно передачею відповідної інформації, контролем за засвоєнням знань та професійно необхідних навичок. У центрі освіти – особистість студента, її внутрішні резерви, цінності, інтереси, життєва позиція та мета. Система освіти створюється для людини, функціонує і розвивається в її інтересах, слугує повноцінному розвитку особистості.

Список використаної літератури

1. Абульханова К.А. Время личности и время жизни / К. Абульханова. – СПб. : Алетей, 2001. – 301 с.
2. Балл Г.О. Сучасний гуманізм і освіта. Соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти / Г. Балл. – Рівне : Ліста – М, 2003. – 128 с.

Пілецька Л.С.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК АКТИВНОСТІ І ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Професійна мобільність особистості на сьогодні – це той важливий феномен, на якому фокусують увагу сучасні дослідники через необхідність соціально-економічних та політичних перетворень в державі. В науковому контексті при аналізі категорії «професійна мобільність» виникає багато суперечливих проблем, які потребують свого розв'язку, а саме через загальноуживаність і міждисциплінарний характер поняття, через відсутність психологічних напрацювань у дослідженні проблеми. Проте вести мову про професійну мобільність особистості без психологічного підґрунтя немає сенсу, оскільки уже прийняття особистістю рішення про ті, чи інші перетворення на професійному шляху свідчать про прояв активності, зміну ідентичності, глибинну мотивацію, залучення механізмів соціально-психологічної адаптації. Саме тому в науці назріла потреба у всебічному вивченні проблеми професійної мобільності особистості.

Категорія «мобільність» нерозривно пов'язана з поняттям активності особистості. Дослідники виокремлюють неоднозначність підходів у використанні терміна «активність» і відповідно його трактують як: 1) складову, похідну будь-якого процесу взаємодії чи дії, що обумовлюється внутрішньою природою об'єкта; 2) процес, особливості якого визначається, насамперед, внутрішньою детермінацією об'єкта, його самозумовленістю над зовнішніми чинниками [2;3]. У філософській і психологічній літературі зазначається, що абсолютно спонтанної активності не існує, тому що, по-перше, суб'єкт активності завжди повинен враховувати характер об'єкта, на який вона спрямована, і наявність такого об'єкта необхідна для ініціації його акту. По-друге, будь-який внутрішньо зумовлений стан суб'єкта, що породжує певний вид активності, сам є одним із наслідків попередніх взаємодій зі своїм оточенням [2; 6]. Доцільно виокремлювати такі види активності: особистісну – здатність індивіда